

שקלא וטריא

סכום על דף היומי

לעלו נשמת
דינה ליבא בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין
אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן
(שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר
(משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

הידושיין בא

פירכא על הברייתא (2) – בתי ערי חומה יוכיח

הגמרא חוזרת לברייתא השניה, כפי שיטת רבנן שמיטיקה שהוצרך פסוק למקדיש שדה אחוזה שגואל לחצאין כיוון שא"א ללמוד ממוכר שדה אחוזה. להלן טבלה של כל דיני הפדיון שהגמרא דנה לגביהם:

גאולת עולם	גואל מיד	גואל לחצאין
מוכר בבתי ערי חומה	כן (שנה ראשונה בלבד)	לא לרבנן / לר"ש כן
מקדיש שדה אחוזה	כן	כן – לומדים מפסוק ולא מק"ו
מוכר שדה אחוזה	לא (משנה שלשית בלבד)	לא

(קושיא) איכא למיפריך:

מה למוכר בית בבתי ערי חומה שכן הורע כחו **ליגאל לעולם**, תאמר במקדיש שיפה כחו ליגאל לעולם.

(דחיה) משום דאיכא למימר ניהדר דינא תיתי במה הצד הגמרא מבארת את הצורך ללמוד במה הצד:

מוכר שדה אחוזה יוכיח - שיפה כחו ליגאל לעולם, ואין לזה וגואל, וגואל לחצאין. (דחיה) מה למוכר שדה אחוזה שכן הורע כחו **ליגאל מיד**.

(דחיה) מוכר בית בבתי ערי חומה יוכיח שגואל מיד, ולכן צריכים ללמוד במבמה הצד כדלהלן:

הצד השווה שבהן מוכר שדה אחוזה ובתי ערי חומה שנגאלין ואין לזה וגואל וגואל לחצאין, אף אני אביא מקדיש שנגאל ואין לזה וגואל וגואל לחצאין.

(קושיא) איכא למיפריך מה להצד השווה שבהן שכן הורע כחו ליגאל בשנה שניה, דהיינו בתי ערי חומה - שפודה רק בשנה ראשונה. ובשדה אחוזה - החל משנה שלישית ואילך

יש באפשרות לפדות, תאמר במקדיש שיפה כחו ליגאל בשנה שניה?

(מסקנא) משום דאיכא למימר עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים יוכיח: שיפה כחו ליגאל בשנה שניה ואין לזה וגואל וגואל לחצאין, לפיכך צריך פסוק ללמד שגואל לחצאין.

המוכר בית בבתי ערי חומה האם יש בזה דין גאולת קרוביו / בתי חצאים – דין גאולת קרוביו האם זה חובה או רשות

להלן, הפסוקים שעליהם בנויה סוגייתנו:

כג והארץ לא תמכר לצמתת כי-לי הארץ כי-גרים ותושבים אתם עמדי.
כד **ובכל ארץ אֲחֻזְתְּכֶם גֹּאֵל תִּתְּנוּ לְאָרֶץ.**
[שדה אחוזה] כה כי-ימוך אחיך ומכר מאֲחֻזְתּוֹ וְבֵא גֹאֵל הַקָּרֵב אֵלָיו וְגֹאֵל אֶת מִמְכָר אַחִיו. כו **ואיש כי לא יהיה-לו גאל והשיגה ידו ומצא קדי גאלתו.** כז וחשב את-שני ממכרו והשיב את-העדף לאיש אשר מכר-לו ושב לאֲחֻזְתּוֹ. כח ואם לא-מצאה ידו די השיב לו והיה ממכרו ביד הקנה אתו עד שנת היובל ויצא ביביל ושב לאֲחֻזְתּוֹ. (ס) כט ואיש כי-ימכר בית-מושב עיר חומה והיתה גאלתו עד-תם שנת ממכרו ימים תהיה גאלתו. ל ואם לא-יגאל עד-מלאת לו שנה תמימה וקם הבית אשר-בעיר אשר-לא (לו) חמה לצמיתת לקנה אתו לדרתיו לא יצא ביביל. לא ובתי החצאים אשר אין-להם חמה סביב על-שדה הארץ יחשב גאלה תהיה-לו וביביל יצא.

להלן טבלה של כל דינים שהגמרא דנה לגביהם:

שדה אחוזה	גאולת קרובים	חצאין
בתי ערי חומה	כן	לא
בתי חצאים	כן	מחלוקת - ר"ש ורבנן לא

בעא מיניה רב הונא בר חנינא מרב ששת המוכר בית בבתי ערי חומה נגאל לקרובים או אין נגאל לקרובים?

למדנו לפי שיטת רבנן: גאולתו - גאולתו משדה אחוזה, צדדי הספק הם עד כמה אנו יכולים ללמוד משדה אחוזה, כדלהלן:

מה שדה אחוזה אינה נגאלת לחצאין ונגאלת לקרובים שלא ברצונו של לוקח, אף האי נמי אין נגאל לחצאין ונגאל לקרובים,

או דילמא כי כתיבא גאולה בחצאין הוא דכתיב בעניין שנכתב 'גאולתו', אבל בקרובים לא כתיב.

(תירוץ) א"ל רב ששת אינו נגאל.

(קושיא) איתיביה כתוב לגבי שדה אחוזה בכל גאולה תתנו לרבות בתים ועבד עברי יהיו נגאלים לקרובים. [יתבאר לקמן אם איירי בעבד הנמכר לגוי או לישראל] - מאי לאו בתי ערי חומה?

(דחיה) לא בתי חצאים.

בתי חצאים בהדיא כתיב בה ועל שדה הארץ יחשב?

ההוא לקובעו חובה ואליא דרבי אליעזר,

דתינא:

רבי יהושע: וגאל את ממכר אחיו רשות, ומוכיח מהפסוק אחריו ואיש כי לא יהיה לו גואל וכי יש אדם בישראל שאין לו גואלים?! אלא זה שיש לו ואינו רוצה ליקח שהרשות בידו.

ר"א: וגאל את ממכר אחיו חובה, ומוכיח מהפסוק שהבאנו לעיל שמרבה בתי חצאים - בכל גאולה תתנו הכתוב קבעו חובה. ומה שכתוב 'כי לא יהיה לו גואל' בא ללמד שאין הגאולה מוטלת אלא על הקרוב ביותר.

אמרי ליה רבנן לרב אשי ואמרי לה רבינא לרב אשי בשלמא למ"ד לרבות בתי ערי חומה כלומר כפי ה"ס דהיינו דכתיב בכל אלא למ"ד לרבות בתי חצאים כמו שביאר רב ששת מאי בכל"ש? הרי הפסוק בבתי חצאים מדמה לשדה אחוזה דכתיב 'על-שדה הארץ יחשב'. קשיא.

(קושיא) איתיביה אביי לרב ששת מה ת"ל לגבי עבד עברי הנמכר לגוי יגאלנו יגאלנו ג' פעמים לרבות כל הגאולות שנגאלות כסדר הזה ס"ד ללמד שנגאלים בקרובים. מאי לאו בתי ערי חומה ועבד עברי הנמכר לישראל, אלמא שנגאל לקרובים.

(תירוץ) לא בתי חצאים ושדה אחוזה.

בתי חצאים ושדה אחוזה בהדיא כתיב על שדה הארץ יחשב.

(תירוץ) כדאמר רב נחמן בר יצחק לקרוב קרוב קודם - למרות שכתוב גאולת קרובים בשדה אחוזה, מ"מ לא כתוב שיש בהם דיני קדימה כפי רמת הקורבה שביניהם. הגמרא מביאה את המקור לדברי רב נחמן בר יצחק:

דאיבעיא להו עבד עברי הנמכר לישראל נגאל לקרובים או אינו נגאל לקרובים: אליבא דרבי, שלמדנו בדף (טו): לא תבעי לך דאמר מי שאינו נגאל באלה נגאל בשש אלמא לא מיפרק.

כי תיבעי לך אליבא דרבנן מאי:

ילפינן שכיר ולא דרשי יגאלנו (מיעוטא) הכתוב לגבי גאולת קרוביו.

או דילמא יגאלנו לזה ולא לאחר.

ת"ש (ברייתא זו מובאת למעלה) בכל גאולה תתנו לרבות בתים ועבד עברי.

מאי לאו בתי ערי חומה ועבד עברי הנמכר לישראל?

(תירוץ) לא, עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים,

עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים בהדיא כתיב ביה או דודו או בן דודו יגאלנו?!

(תירוץ) ההוא לקובעו חובה ואפי' לרבי יהושע שלגבי שדה אחוזה סובר שזה רשות, אף כאן הוא חובה שלא יטמע בגוים.

[עד כאן דף כא עמוד א]

יש לומר דמשמע ליה דאתי לרבוני מיד דגאולת קרקע כדכתיב וכל ארץ משמע דוקא ארץ מרבין: כן פירש הריטב"א.

ניתן לקבל את סיכומי 'שקלא וטריא' השבועיים על הדף היומי במייל arielmarcus5518@gmail.com - נשמח לקבל הערות ותיקונים.

ע"י תוספות ד"ה מאי בכל. לכתוב גאולה תתנו לארץ [בלא המילים של בכל ארץ אחוזתכם] ושמעין שדה אחוזה לקובעו חובה ובתי החצאים בכלל וא"ת לימא דאתי לרבות עבד עברי

שקלא וטריא

סכום על דף היומי

לעלו נשמת
דינה ליבא בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין
אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן
(שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר
(משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא)

הידושין בא

- א. רב אמר מותר,
- ב. שמואל אמר אסור.

א"ל רב נחמן לרב ענן כי הויתו בי מר שמואל לא הטייתם לב לדקדק בשמועתם אלא הייתם כמשחקים באיסקומדרי איטליתו חתיכות עץ מ"ט לא תימרו לי מהא מהטענה שטענו חכמים נגד ר"א וחכ"א אין עבד עברי כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום וא"ת אין רבו מוסר לו שפחה כנענית כדברי שמואל, מדוע תלו טעמם משום בעל מום, והרי יש לנו הוכחה ברורה מהפסוק עצמו שהכהן אינו נרצע: **תיפוק לי דבעינא** אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני וליכא אלא ודאי שמותר. **תו לא מידי** [קשה דברי שמואל].
האם הותר לכהן ביפת תואר – מחלוקת / באיזה מקרה נחלקו

איבעיא להו כהן מהו ביפת תואר שהוא אסור בגיורת, משום שהייתה זונה

לפני גירותה? להלן, צדדי הספק:

חידוש הוא לא שנא כהן ולא שנא ישראל,

או דילמא שאני כהנים הואיל וריבה בהן מצות יתרות.

א. רב אמר מותר,

ב. ושמואל אמר אסור.

מצינו בגמרא שתי שיטות באיזה מקרה נחלקו:

[ל"ק]

בביאה ראשונה - לכ"ע שרי - דלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע ר"ל שאם

התורה לא הייתה מתירה, היה נושאה באיסור, ולכן גם הכהן שייך בהיתר זה.

פליגי: בביאה שניה:

רב אמר מותר הואיל ואשתריא אישתרי.

ושמואל אמר אסור דהא הואיל גיורת וגיורת לכהן לא חזיא.

[ל"ב]

פליגי בביאה ראשונה:

רב אמר מותר - דהא לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע.

שמואל אמר אסור - כל היכא דקרינא ביה והבאתה אל תוך ביתך קרינא ביה וראית

בשביה כל היכא דלא קרינא ביה והבאתה אל תוך ביתך לא קרינא ביה וראית

בשביה.

בביאה שניה: לכ"ע אסירא^{ע"ה} - דהויה לה גיורת.

[עד כאן דף כא עמוד ב]

ת"ש מה ת"ל יגאלנו יגאלנו יגאלנו ג' פעמים, לרבות כל הגאולות שנגאלות כסדר זה. מאי לאו בתי ערי חומה ועבד עברי הנמכר לישראל?

(תירוץ) לא בתי חצרים ושדה אחוזה. למרות שכתוב בהדיא על שדה הארץ יחשב

אמר רב נחמן בר יצחק לקרוב קרוב קודם ע"ז - כאן מופיע המקום שאיירי בה רב נחמן

בר יצחק שהבאנו לעיל.

למסקנא - לגבי בתי ערי חומה סובר רב ששת שאינו נגאל, והקשו עליו שתי קושיות

ותירצם. ולגבי עבד עברי הנמכר לישראל, לרבי אינו נגאל בקרוביו, ולרבנן הגמרא לא פשטה.

דיני רציעה

סוגיא זו מתעסקת בדיני רציעה, ומקורם, ובאיזה כלים מקימים את המצוה, וכן לגבי מקום הרציעה ועוד פרטים נוספים.

להלן הפסוקים שמדברים לגבי רציעה שהגמרא מבארת אותם בסוגייתנו:

[שמות כא] והגישו אֲדָנִינוּ אֶל-הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל-הַדֹּלֵת אֹ אֶל-הַמִּזְבֵּחַ וְרָצַע אֲדָנִינוּ

אֶת-אֲזָנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וְעַבְדוֹ לְעֵלָם:

[דברים טו] וְלִקְחֶתָּהּ כָּלל / רִיבּוֹי אֶת-הַמַּרְצֵעַ פֶּרֶט / מִיעוּט וְנִתְּתָהּ בְּאֲזָנוֹ וּבִדְלֶת כָּלל /

רִיבּוֹי וְהָיָה לָךְ עֶבֶד עוֹלָם וְאָף לְאִמְתָּךְ תַּעֲשֶׂה-כֵן:

[משנה] והנרצע נקנה ברציעה

דכתיב ורצע אדוניו את אזנו במרצע וגו'

[משנה] וקונה את עצמו ביובל ובמיתת האדון

דכתיב ועבדו ולא את הבן ולא את הבת. לעולם לעולמו של יובל.

באיזה כלים רוצעים

תנו רבנן מרצע אין לי אלא מרצע.

א. דברי ר' יוסי בר' יהודה: מנין לרבות הסול עץ או ברזל מחודד והסירא קוץ

והמחט והמקדח כלי שקודחים בעץ והמכתב חרט - ת"ל וּלְקַחְתָּ לַרְבוֹת כָּל דָּבָר

שִׁנְקָה בִּיד.

ב. רבי אומר מה מרצע: מיוחד של מתכת אף כל של מתכת. ד"א המרצע

להביא המרצע הגדול - כדאמר רבא לגבי גיד הנשה שזה מרגל ימין בִּירֵךְ:

המיומנת שבירך ה"נ המרצע מיוחד שבמרצעין.

במה נחלקו

נחלקו התנאים באיזה אופן דורשים את הפסוק האם זה בכלל ופרט' או 'בריבוי ומיעוט',

בפסוקים שהבאנו לעיל, מבואר היכן הכלל והריבוי וכן הפרט והמיעוט.

א. ר' יוסי דריש ריבוי ומיעוט: מאי רבי רבי כל מילי מאי מיעט מיעט: סם

דהיינו שלא יתן באזנו וינקבה, שאין נקב בכח אדם.

ב. דרבי: דריש כללי ופרטי: מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת.

היכן רוצעים

א. אמר רבי אלעזר יודן שמו בריבי גדול הדור היה דורש כשהן רוצעים אין רוצעים

אלא במילתא אליה של אוזן.

ב. חכמים: הא אין נרצע אלא בגובה של אذن.

חכמים טוענים נגד יודן, שאם כדבריו מדוע ההלכה שאין עבד עברי כהן נרצע, מפני

שנעשה בעל מום וא"ת במילתא הם רוצעים כדבריך היאך עבד עברי כהן יעשה

בעל מום.

(קושיא) יעשה בעל מום הלא מצוה היא.

(תירוץ) אמר קרא ושב אל משפחתו למוחזק שבמשפחתו.

האם מותר לעבד כהן בשפחה כנענית - מחלוקת

איבעיא להו עבד עברי כהן מהו שימסור לו רבו שפחה כנענית? להלן צדדי הספק:

חידוש הוא שהתיר לישראל ולכן לא שנא כהנים ול"ש ישראל.

או דילמא שאני כהנים הואיל וריבה בהן הכתוב מצות יתירות.

ע"ז תוספות ד"ה הוא לקרוב קרוב קודם. ושלושה יגאלנו אתי חד (1) לגופיה (2) וחד בבתי החצרים ובשדה אחוזה [פסוק לא] דכתב בחד קרא וחד למדרש יגאלנו לזה ולא לאחר:

ע"ז תוספות ד"ה בביאה שניה כ"ע לא פליגי דאסור. ואף ע"ג דגבי שפחה לא מפליג בין ביאה ראשונה לשניה דאף ביאה שניה שריא דהא איתותב שמואל לעיל התם היינו טעמא דהוי